

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 21 lipca 2017 roku w sprawie o sygn. akt I C 174/17, z powództwa Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S., o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną Sąd Rejonowy w Łowiczu Wydział I Cywilny:

1. uznał za bezskuteczną wobec powoda Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. czynność prawną w postaci umowy sprzedaży (warunkowej) zawartej pomiędzy W. O. a pozwanym (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. w dniu 31 sierpnia 2012 roku przed J. Z., notariuszem w W., za numerem Repertorium (...), na mocy której W. O. sprzedała nieruchomości rolną położoną w O. Starych, w gminie B., w powiecie (...), w woj. (...) o obszarze 2,0004 ha, oznaczoną w rejestrze gruntów numerami ewidencyjnymi (...), dla której Sąd Rejonowy w Łowiczu V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...), pod warunkiem, że Agencja Nieruchomości Rolnych nie skorzysta z prawa pierwokupu oraz czynność prawną w postaci umowy przeniesienia nieruchomości zawartej pomiędzy W. O. a pozwanym (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. w dniu 12 września 2012 roku przed J. Z., notariuszem w W., za numerem Repertorium (...), na mocy której W. O. przeniosła na rzecz (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. własność nieruchomości rolnej położonej w O. Starych, w gminie B., w powiecie (...), w woj. (...) o obszarze 2,0004 ha, oznaczoną w rejestrze gruntów numerami ewidencyjnymi (...), dla której Sąd Rejonowy w Łowiczu V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...), ograniczając bezskuteczność tej umowy do celów zaspokojenia wierzytelności Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibie w W., wynoszących na dzień 6 marca 2017 roku kwotę 746.282,67 zł należności głównej i odsetek, stwierdzonych tytułem wykonawczym – bankowym tytułem egzekucyjnym, wystawionym przez Bank (...) Spółkę Akcyjną w dniu 12 października 2012 roku i zaopatrzoną w klauzulę wykonalności nadaną przez Sąd Rejonowy w Łowiczu postanowieniem z dnia 16 kwietnia 2013 roku w sprawie sygn. akt I Co 273/13;

2. zasądził od pozwanego (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. na rzecz powoda Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 8.116,55 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 5.417 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Swoje rozstrzygnięcie Sąd I instancji oparł na ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych, które przedstawiają się następująco:

W dniu 12 października 2012 roku Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wystawił bankowy tytuł egzekucyjny, zgodnie z którym stwierdzono, że Bank jest wierzycielem dłużnika – W. O., z tytułu udzielonego przez dłużnika poręczenia wekslowego jako weksla in blanco, wystawionego przez G. O., dla zabezpieczenia spłaty wierzytelności kredytowych Banku wobec G. O., stwierdzonych tytułem wykonawczym opartym na wystawionym przez Bank w dniu 11 kwietnia 2011 roku bankowym tytule egzekucyjnym, któremu Sąd Rejonowy w Łowiczu nadał klauzulę wykonalności postanowieniem z dnia 19 września 2011 roku, wydanym w sprawie sygn. I Co 1017/11, uzupełnionego przez Bank na kwoty zabezpieczonej nim wierzytelności wg ich stanu na dzień 11 października 2012 roku i z datą płatności, przypadającą na ten dzień, skutkiem czego wierzytelności wobec Banku wynosiły: z tytułu poręczenia weksla wystawionego na sumę istniejącego na dzień 11 października 2012 roku zadłużenia, wynikającego z umowy nr (...) kredytu w rachunku bieżącym z dnia 25 listopada 2005 roku, zmienionej aneksem nr (...) z dnia 31 października 2006 roku, aneksem nr (...) z dnia 9 marca 2007 roku, aneksem nr (...) z dnia 14 listopada 2007 roku, aneksem nr (...) z dnia 29 kwietnia 2008 roku, aneksem nr (...) z dnia 22 września 2008 roku, aneksem nr (...) z dnia 7 maja 2009 roku, aneksem nr (...) z dnia 28 października 2009 roku, aneksem nr (...) z dnia 28 stycznia 2010 roku oraz aneksem nr (...) z dnia 15 kwietnia 2010 roku, zawartej w ramach umowy nr (...), ustalającej ogólne zasady kredytowania z dnia 31 października 2006 roku na kwotę 517.051,77 zł należności głównej wraz z odsetkami ustawowymi od tej niespłaconej należności głównej za okres od dnia 12 października 2012 roku.

Zgodnie z bankowym tytułem egzekucyjnym, dłużnik odpowiadał za spłatę swych zobowiązań w ten sposób, że zapłata przez G. O. całości lub części jego zobowiązań wobec Banku stwierdzonych tytułem wykonawczym zwalniać będzie do wysokości dokonanej przez niego zapłaty W. O. z jej zobowiązań, a zapłata przez W. O. w całości lub części jej zobowiązań zwalniać będzie do wysokości dokonanej przez nią zapłaty G. O. z jego zobowiązań, stwierdzonych tytułem wykonawczym.

Postanowieniem z dnia 16 kwietnia 2013 roku, Sąd Rejonowy w Łowiczu I Wydział Cywilny w sprawie o sygn. akt I Co 273/13 nadał klauzulę wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu z dnia 12 października 2012 roku na rzecz wierzyciela – Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. przeciwko dłużniczce – W. O., z ograniczeniem odpowiedzialności dłużniczki do kwoty 950.000 zł.

W. O. była właścicielką niezabudowanej nieruchomości rolnej, położonej w województwie (...), powiecie (...), gminie B., w miejscowości O. S., składającej się z działek gruntu o nr 11/1, 11/3 i nr 52, o obszarze 2,0004 ha, dla której Sąd Rejonowy w Łowiczu V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...).

W dniu 31 sierpnia 2012 roku W. O. zawarła w formie aktu notarialnego, Repertorium A Nr 6602/12 przed J. Z., notariuszem w W. umowę sprzedaży (warunkową) z (...) Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S., na mocy której sprzedała wskazanej Spółce wymienioną powyżej nieruchomość wraz z trzema innymi nieruchomościami za cenę w łącznej kwocie 200.000 zł pod warunkiem, że Agencja Nieruchomości Rolnych nie skorzysta z prawa pierwokupu, przysługującego na podstawie art. 3 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 roku o kształtowaniu ustroju rolnego.

Umową przeniesienia własności z dnia 12 września 2012 roku w formie aktu notarialnego, Repertorium A Nr 6926/12 zawartą przed J. Z., notariuszem w W., W. O. w wyniku zobowiązania wynikającego z umowy sprzedaży (warunkowej) przeniosła na rzecz Spółki pod firmą (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością własność, stanowiących gospodarstwo rolne w rozumieniu ustawy o podatku rolnym, czterech nieruchomości, w tym opisanej powyżej nieruchomości rolnej o obszarze 2,0004 ha, objętej księgą wieczystą KW nr (...).

W chwili zawarcia wskazanych powyżej umów (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. reprezentowana była przez prezesa zarządu G. O. – męża W. O.. W. O. wraz z mężem i córką S. O. jest udziałowcem Spółki (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

W stosunku do dłużników – W. O. i G. O. prowadzone były postępowania egzekucyjne z wniosków szeregu wierzycieli. Postanowieniem z dnia 15 czerwca 2015 roku Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Łowiczu M. C. Kancelaria (...) w Ł. w postępowaniu egzekucyjnym z wniosku wierzyciela Bank (...) Spółki Akcyjnej I Oddział w Z. przeciwko dłużnikowi W. O. o świadczenie pieniężne – należność główną w kwocie 517.051,77 zł plus odsetki i koszty, postanowił na podstawie art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 827 k.p.c. postępowanie egzekucyjne umorzyć.

Na dzień 6 marca 2017 roku wierzytelności Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. wobec W. O. wynoszą 746,282,67 zł, w tym 357.296,55 zł należności głównej.

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił w oparciu o dokumenty zgromadzone w aktach sprawy. Sąd wskazał, że wiarygodność tych dokumentów nie była podważana przez żadną ze stron postępowania, a Sąd nie miał podstaw do tego, aby kwestionować wiarygodność tych dokumentów.

W ocenie Sądu Rejonowego powództwo było zasadne.

Sąd Rejonowy argumentował, że w niniejszej sprawie bezsporna była okoliczność, że w drodze umów z dnia 31 sierpnia 2012 roku i z dnia 12 września 2012 roku W. O. przeniosła na rzecz Spółki pod firmą (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością własność niezabudowanej nieruchomości rolnej, położonej w województwie (...), powiecie (...), gminie B., miejscowości O. S., składającej się z działek gruntu o nr 11/1, 11/3 i nr 52, o obszarze 2,0004 ha, dla której Sąd Rejonowy w Łowiczu V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...). Niesporne było również istnienie zadłużenia W. O. w stosunku do powoda. Pozwany podnosił natomiast, że powód nie

wykazał niewypłacalności dłużnika lub niewypłacalności w stopniu wyższym wskutek dokonania czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzyciela, zwłaszcza w kontekście spłacania zadłużenia przez W. O.. Wskazał ponadto, że powód powinien najpierw dochodzić zaspokojenia wierzytelności od G. O., a dopiero potem od W. O..

Sąd Rejonowy wskazał, że powód oparł swoje roszczenie na przepisie art. 527 k.c. i następnych regulujących kwestie tzw. skargi pauliańskiej, która to polega przed wszystkim na tym, że wierzyciel, który nie może zaspokoić swego roszczenia z majątku dłużnika – dlatego, że ten majątek zmniejszył się lub nie powiększył skutkiem nieuczciwych działań dłużnika dokonanych w porozumieniu z trzecią osobą i na jego korzyść – może żądać zaspokojenia swego roszczenia z majątku osoby trzeciej. Sąd meriti argumentował, że z żądaniem uznania za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika w stosunku do siebie może wystąpić wierzyciel. Wierzyciel może zrealizować swe prawo zgodnie z treścią art. 531 § 1 k.c. w drodze powództwa lub zarzutu przeciwko osobie trzeciej, która wskutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową. Legitymację czynną w sprawie opartej na w/w przepisie ma wierzyciel. Z kolei legitymacja bierna przysługuje osobie trzeciej, która to dokonywała z dłużnikiem czynności prawnej. W sprawie niniejszej pozwany jest osobą trzecią, na rzecz którego W. O. przeniosła własność nieruchomości, a zatem posiada on legitymację bierną do występowania w niniejszej sprawie.

Sąd podkreślił, że zgodnie z art. 527 § 1 k.c., aby instytucja skargi pauliańskiej mogła być zastosowana, muszą zostać łącznie spełnione następujące przesłanki:

- 1) pokrzywdzenie wierzycieli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z osobą trzecią, która uzyskała w następstwie takiej czynności korzyść majątkową,
- 2) działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli,
- 3) wiedza lub możliwość - przy zachowaniu należytej staranności - dowiedzenia się o tym przez osobę trzecią.

Ciężar udowodnienia istnienia tych przesłanek spoczywa na wierzycielu (art. 6 k.c.). Jednakże wierzyciel nie zawsze zobligowany jest do udowadniania wszystkich przesłanek, albowiem udowodnienie zastąpione jest przez domniemania prawne wskazane w art. 527 k.c. i 528 k.c. Celem rozstrzygnięcia zawartego w art. 531 k.c. jest możliwość prowadzenia przez wierzyciela egzekucji z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności prawnej uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika, albo do niego nie weszły, choć powinny i mogły wejść, gdyby czynność nie została dokonana.

Sąd argumentował, że w przedmiotowej sprawie bezspornym jest fakt, że powód posiada w stosunku do dłużnika W. O. wierzytelność wynoszącą aktualnie 746,282,67 zł. Bezsporny jest również fakt dokonania przez dłużniczkę czynności z osobą trzecią, co wynika z zawartych w formie aktów notarialnych umów sprzedaży (warunkowej) i przeniesienia własności.

Pierwszą przesłanką skargi paulińskiej jest pokrzywdzenie wierzycieli, jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową. W świetle art. 527 § 2 k.c. czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Przepis ten wiąże pokrzywdzenie wierzycieli z rzeczywistością (a nie tylko możliwą) niewypłacalnością dłużnika na skutek dokonania przez niego czynności prawnej lub z jego niewypłacalnością - na skutek czynności prawnej - w wyższym stopniu niż była przed jej dokonaniem. Pokrzywdzenie powstaje na skutek takiego stanu majątku dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela. Pokrzywdzenie wierzyciela należy ocenić według chwili zaskarżenia - wystąpienia przez wierzyciela z akcją paulińską. „Niewypłacalność w wyższym stopniu” oznacza, że w zasadzie każde istotne, bez względu na jego rozmiar, powiększenie niewypłacalności stanowi pokrzywdzenie wierzycieli; niewypłacalność nie musi ulec powiększeniu o całą wartość przedmiotu czynności prawnej dokonanej przez dłużnika. Dłużnik staje się niewypłacalny w wyższym stopniu i wtedy, gdy zaspokojenie można uzyskać z dodatkowym znacznym nakładem kosztów, czasu i

ryzyka. Stan niewypłacalności dłużnika w stopniu wyższym obejmuje utrudnienie i odwleczenie zaspokojenia. Nie jest konieczne wykazanie, że dana czynności spowodowała trwale udaremnienie zaspokojenia wierzyciela.

W ocenie Sądu Rejonowego dla skorzystania przez wierzyciela ze skargi pauliańskiej wystarczy, gdy niewypłacalność dłużnika uniemożliwia zaspokojenie wierzytelności tego wierzyciela. Między niewypłacalnością dłużnika a podjęciem przez niego czynności prawnej musi zachodzić zależność ujmowania na ogół jako związek przyczynowy; czynność podjęta przez dłużnika musi być jedną z przyczyn powstałej niewypłacalności. Dla oceny tego związku przyczynowego właściwa jest chwila, w której wierzyciel wystąpił ze skargą pauliańską. Niewypłacalność dłużnika musi istnieć w tej chwili, jak i w chwili orzeczenia przez sąd o żądaniu wierzyciela uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną (art. 316 § 1 k.p.c.). Dla przyjęcia niewypłacalności dłużnika wystarczające jest, że egzekucja okazała się nieskuteczna z jednej choćby części składowej majątku dłużnika.

Sąd Rejonowy podkreślił, że ogólna reguła z art. 6 k.c. wskazuje, że ciężar udowodnienia niewypłacalności spoczywa na wierzycielu. W przedmiotowej sprawie nie budzi wątpliwości, że powód jako wierzyciel W. O. nie uzyskał zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności z uwagi na umorzenie toczącego się postępowania egzekucyjnego. Powyższe okoliczności dają podstawy do stwierdzenia, że dłużnik nie ma majątku, do którego wierzyciel mógłby skierować egzekucję i uzyskać zaspokojenie, a zatem uznać należy, że jest niewypłacalny. Bez wątplenia stopień tej niewypłacalności byłby mniejszy, gdyby umowa przeniesienia własności nieruchomości między dłużnikiem a pozwanym nie została zawarta. Wskutek bowiem tej umowy spod egzekucji został usunięty bardzo istotny składnik majątku dłużnika, tj. nieruchomość. W tej sytuacji niewypłacalność dłużnika doprowadziła do powstania stanu pokrzywdzenia wierzyciela, a zatem spełniona została pierwsza ze wskazanych wyżej przesłanek akcji paulińskiej.

Odnosząc się do drugiej przesłanki skargi paulińskiej Sąd meriti argumentował, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, gdy zdaje sobie sprawę (uświadamia sobie), że wskutek dokonania czynności prawnej może spowodować niemożność zaspokojenia się wierzycieli z jego majątku. Pokrzywdzenie wierzycieli nie musi być zamiarem dłużnika (wyjątek - art. 530). Wystarczy, żeby dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności. Świadomość pokrzywdzenia wierzycieli musi istnieć w chwili dokonywania czynności prawnej. W ocenie Sądu I instancji w świetle zgromadzonego materiału dowodowego nie może być wątpliwości, że W. O. miała świadomość, że zawarta przez nią umowa przeniesienia własności nieruchomości spowoduje jej niewypłacalność, czy też zmniejszy możliwości zaspokojenia wierzytelności. Sąd wskazał, że zadłużenie wynikało z umowy kredytu z dnia 25 listopada 2005 roku, zmienionej następnie przez szereg aneksów, przy czym na dzień wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego – 12 października 2012 roku – wynosiło ono 517.051,77 zł. Ponadto, w stosunku do W. O. i jej męża G. O. prowadzonych było wiele postępowań egzekucyjnych. W ocenie Sądu meriti z powyższego można wyprowadzić jednoznaczny wniosek, iż wskutek przeniesienia własności nieruchomości dłużniczka stała się niewypłacalna w większym stopniu, albowiem prowadzona egzekucja komornicza przeciwko W. O. została umorzona wobec stwierdzenia jej bezskuteczności. Tym samym, uznać należy, że działała ona z pokrzywdzeniem wierzyciela. W. O. musiała zdawać sobie sprawę, że wyzbycie się ze swojego majątku nieruchomości spowoduje jego uszczuplenie, a co za tym idzie, zmniejszenie możliwości wyegzekwowania przez powoda swojego roszczenia.

Odnosząc się do podniesionego przez pozwanego zarzutu, zgodnie z którym powód powinien wykazać, że postępowania egzekucyjne zarówno w stosunku do G. O. jak i W. O. okazały się bezskuteczne, a obowiązkiem powoda było dochodzenie należnych kwot w pierwszej kolejności od G. O., Sąd Rejonowy wskazał, że zarzut ten jest całkowicie bezzasadny. Sąd meriti argumentował, że zobowiązanie dłużnika wobec powoda wynikało z poręczenia weksla in blanco, wystawionego przez G. O. dla zabezpieczenia spłaty kredytu, udzielonego mu przez powoda, który to weksel został uzupełniony przez powoda w dniu 11 października 2012 roku na kwotę istniejącego na ten dzień zadłużenia kredytowego. Zgodnie natomiast z art. 32 Prawa wekslowego, poręczyciel wekslowy odpowiada tak samo, jak ten, za kogo poręczył. Wbrew zatem twierdzeniom pozwanego, powód nie miał obowiązku wykazywać, że postępowanie egzekucyjne wobec G. O. okazało się bezskuteczne, gdyż to do jego wyboru należy, w którym majątku szukać będzie zaspokojenia swoich roszczeń.

Odnosząc się do trzeciej przesłanki jaka musiała zostać spełniona dla uznania zasadności powództwa w zakresie roszczenia o uznanie za bezskuteczną umowy przeniesienia własności nieruchomości tj. świadomości osoby trzeciej o pokrzywdzeniu wierzyciela lub też możliwości powzięcia takiej informacji z zachowaniem przez osobę trzecią należytej staranności Sąd I instancji podniósł, że pozwany jako osoba najbliższa dla dłużnika jest objęty domniemaniem prawnym przewidzianym w art. 527 § 3 k.c., zgodnie z którym jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba pozostająca w bliskim stosunku z dłużnikiem, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. W przypadku czynności prawnych dokonywanych przez przedstawiciela lub organ (w przypadku osoby prawnej) przesłanki podmiotowe skargi pauliańskiej rozpatrywane będą w odniesieniu do osób fizycznych działających jako przedstawiciel lub członek organu danej osoby prawnej. Wystarczy zatem, że wierzyciel udowodni, że przedstawiciel lub organ osoby, która uzyskała korzyść, jest osobą najbliższą, co miało miejsce w niniejszej sprawie. Sąd argumentował, że prezesem zarządu, działającym w imieniu Spółki pod firmą (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w czasie zawierania umów z dłużnikiem był G. O., mąż W. O.. G. O., W. O. i ich córka – S. O. są obecnie udziałowcami wskazanej Spółki. Nie ulega zatem wątpliwości, że domniemanie z art. 527 § 3 k.c. obejmuje pozwanego, w imieniu którego działał G. O. jako osoba najbliższa dla dłużnika. Pozwany nie obalił przy tym powyższego domniemania.

Reasumując Sąd Rejonowy uznał, że zostały spełnione wszystkie przesłanki uzasadniające uwzględnienie roszczenia powoda, pięcioletni termin zaskarżenia dokonanej przez dłużników czynności określony art. 534 k.c. jeszcze nie upłynął, co skutkowało uwzględnieniem powództwa.

O kosztach procesu Sąd Rejonowy orzekł w oparciu o art. 98 k.p.c. i zasądził od pozwanego na rzecz powoda koszty procesu w łącznej wysokości 8.116,55 zł, na które składały się: opłata od pozwu w kwocie 2.611 zł, opłata skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł, wynagrodzenie za wydanie wypisów notarialnych w kwocie 88,56 zł oraz koszty zastępstwa procesowego pełnomocnika 5.400 zł, które zostały określone w oparciu o § 2 pkt. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1800).

Apelację od wyroku wniósł pozwany, zaskarżając orzeczenie w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi apelujący zarzucił:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 527 § 2 k.c. poprzez nieuzasadnione uznanie za bezskuteczną wobec powoda czynność pozwanego polegającą na sprzedaży nieruchomości, dla której jest prowadzona księga wieczysta Kw (...), a także czynność prawną w postaci umowy przeniesienia nieruchomości, dla której jest prowadzona księga wieczysta Kw (...), w sytuacji gdy przesłanki uzasadniające uznanie czynności prawnej za bezskuteczną nie występują;
2. naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy tj. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na braku wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego przedstawionego przez pozwanego, gdyż brak jest podstaw faktycznych i prawnych uznania za bezskuteczną wobec powoda czynności prawnej pozwanego, polegającej na sprzedaży nieruchomości, dla której jest prowadzona księga wieczysta Kw (...), a także czynności prawnej w postaci umowy przeniesienia własności nieruchomości, dla której jest prowadzona księga wieczysta Kw (...).

W konsekwencji zgłoszonych zarzutów apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach instancji odwoławczej.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie w całości i zasądzenie na rzecz powoda od pozwanego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 20 marca 2018 roku pozwany złożył do akt postanowienie z dnia 24 marca 2016 roku w sprawie I Co 1081/12, wydane przez Sąd Rejonowy w Łowiczu w sprawie przysądzenia własności nieruchomości, projekt planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji oraz postanowienie z dnia 28 lutego 2017 roku w sprawie I Co 1081/12, wydane przez Sąd Rejonowy w Łowiczu w sprawie zatwierdzenia planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, sporządzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Łowiczu M. C. w sprawach Km 1388/11 i Km 194/12. Pozwany poparł apelację i wniósł o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego. Powód wniósł o oddalenie apelacji, podtrzymując stanowisko wyrażone w odpowiedzi na apelację.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 21 czerwca 2018 roku pozwany popierając apelację wniósł ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania. Powód wniósł o oddalenie apelacji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna.

Na gruncie obowiązującego kodeksu postępowania cywilnego wyrażono pogląd, że jeżeli chodzi o zarzuty apelacji, to należałoby przyjąć, że są to przesłanki (przyczyny), na których jest oparty wniosek o zmianę lub uchylenie wyroku (T. Ereciński, *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2009, s. 77 i n. oraz (w:) *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 2, red. T. Ereciński, s. 90 i n.; T. Misiuk-Jodłowska (w:) J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2007, s. 477). W postępowaniu apelacyjnym skarżący ma pełną swobodę w przedstawianiu zarzutów apelacyjnych i może powoływać się na wszelkie powody zaskarżenia, które uważa za pożądane i odpowiednie z punktu widzenia swojego interesu; jedyne ograniczenie stanowią granice kompetencyjne sądu drugiej instancji. W praktyce chodzi o zarzuty związane z uchybieniami, których - w ocenie skarżącego - dopuścił się sąd pierwszej instancji w postępowaniu lub przy rozstrzygnięciu sprawy. Rozróżnienie to nawiązuje do tradycyjnego podziału błędów sądu na błędy proceduralne i błędy orzeczenia związane z niewłaściwym zastosowaniem prawa materialnego. Pierwsze z nich związane są z postępowaniem sądu wbrew przepisom prawa procesowego; mogą one powstawać przez cały czas rozpoznawania sprawy. Przy ich rozpatrywaniu - podobnie zresztą jak w odniesieniu do błędów z drugiej grupy - należy zawsze wyjaśnić, czy cechują się one kauzalnością. Inaczej mówiąc, należy stwierdzić istnienie związku przyczynowego pomiędzy naruszeniem przepisu proceduralnego a treścią orzeczenia, poza wypadkami naruszenia przepisów proceduralnych skutkujących nieważnością postępowania.

Sąd II instancji rozpoznając sprawę na skutek apelacji, nie jest związany podniesionymi w niej zarzutami naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55).

W przedmiotowej sprawie ustalenia faktyczne wymagały uzupełnienia w zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, na podstawie dowodów zebranych w toku postępowania przed Sądem II instancji.

Podkreślić należy, że w obecnym modelu procedury cywilnej sąd odwoławczy nie ogranicza się bowiem wyłącznie do kontroli orzeczenia sądu pierwszej instancji, lecz bada ponownie całą sprawę, a kontrolując prawidłowość zaskarżonego orzeczenia, pełni również funkcję sądu merytorycznego, który może rozpoznać sprawę od początku, uzupełnić materiał dowodowy lub powtórzyć już przeprowadzone dowody, a także poczynić samodzielnie ustalenia na podstawie materiału zebranego w sprawie. Dokonanie ustaleń faktycznych umożliwia bowiem sądowi drugiej instancji ustalenie podstawy prawnej wyroku, a więc dobór właściwego przepisu prawa materialnego, jego wykładnię oraz dokonanie aktu subsumcji. Tym samym postępowanie apelacyjne - choć odwoławcze - ma charakter merytoryczny (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 roku, sygn. III CZP 59/98, publ. OSNC

1999/7-8/124; uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55 i powołane tam orzecznictwo).

Stosując zatem dyrektywę procesową z art. 382 k.p.c. Sąd Okręgowy poczynił następujące dodatkowe ustalenia faktyczne:

Postanowieniem z dnia 24 marca 2016 roku (sygn. akt I Co 1081/12) wydanym w sprawie egzekucyjnej z wniosku wierzycieli: (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. z udziałem dłużnika W. O. o egzekucję świadczeń pieniężnych, prowadzonej przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Łowiczu M. C. pod sygn. akt: Km 1388/11 i Km 194/12 przy udziale nabywcy licytacyjnego Z. S., Sąd Rejonowy w Łowiczu Wydział I Cywilny:

1. przysądził na rzecz nabywcy Z. S., syna J. i T., niezabudowaną nieruchomość położoną w O., gmina B., oznaczoną jako działki nr (...) o łącznej powierzchni 2,0004 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w Łowiczu urządzona jest księga wieczysta nr (...), za cenę nabycia 62.000 zł, która została w całości uiszczona;
2. stwierdził, że dłużniczka W. O. ma obowiązek wydać nabywcy Z. S. niezabudowaną nieruchomość położoną w O., gmina B., oznaczoną jako działki (...), opisaną w punkcie 1. postanowienia.

Postanowienie to jest prawomocne od dnia 21 grudnia 2016 roku.

(postanowienie z uzasadnieniem i ze stwierdzeniem prawomocności – k. 152 akt I Co 1081/12 Sądu Rejonowego w Łowiczu).

Odpis postanowienia został doręczony W. O. w dniu 30 marca 2016 roku.

(potwierdzenie odbioru – k. 157-157 odwrót akt I Co 1081/12 Sądu Rejonowego w Łowiczu)

W. O. jest wpisana w rejestrze przedsiębiorców jako prezes jednoosobowego zarządu pozwanej Spółki od dnia 3 marca 2015 roku.

(odpis z KRS – k. 34-38)

W księdze wieczystej Kw (...) brak było jakichkolwiek wpisów dotyczących zabezpieczeń lub obciążeń na rzecz powoda.

(bezsporne)

W pierwszej kolejności należy wskazać, że konstrukcja ochrony pauliańskiej oparta jest na instytucji względnej bezskuteczności czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 1336/00, LEX nr 55083). Ochrona ta polega na możliwości zaskarżenia przez wierzyciela krzywdzącej go czynności prawnej celem uznania tej czynności za bezskuteczną względem niego. W razie uwzględnienia tego żądania przez sąd wierzyciel uzyskuje możliwość dochodzenia zaspokojenia od osoby trzeciej, będącej stroną czynności prawnej uznanej za bezskuteczną wobec skarżącego, z ograniczeniem do przedmiotów majątkowych, które wskutek zaskarżonej czynności wyszły z majątku dłużnika lub do niego nie weszły (B. Łubkowski (w:) Komentarz, t. II, 1972, s. 1244; Z. Radwański (w:) System prawa prywatnego, t. 2, s. 444 i n.; Z. Radwański, A. Olejniczak, Zobowiązania, 2008, s. 29 i n.; W. Czachórski, Zobowiązania, 2009, s. 905 i n.).

Celem akcji pauliańskiej jest więc - jak wprost wynika to z art. 532 k.c. - umożliwienie wierzycielowi zaspokojenia się ze składnika majątkowego, który na skutek zdziałanej z jego pokrzywdzeniem czynności prawnej wyszedł z majątku jego dłużnika. Powództwo o uznanie czynności za bezskuteczną tak długo zatem znajduje uzasadnienie, jak długo ów składnik majątkowy istnieje (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 sierpnia 2010 roku, I ACa 392/10, LEX nr 785440).

Oznacza to, że pokrzywdzenie wierzyciela niewypłacalnego dłużnika wskutek dokonania czynności z osobą trzecią, przewidziane art. 527 k.c. jako przesłanka uznania takiej czynności za bezskuteczną wobec wierzyciela, występuje w sytuacji, gdy wydanie wyroku uwzględniającego powództwo oparte na tym przepisie może pozwolić na skierowanie przez wierzyciela egzekucji w stosunku do stanowiącej jej przedmiot nieruchomości ze skutkiem pozwalającym na częściowe choćby zaspokojenie uzasadnionych roszczeń wierzyciela wobec dłużnika, zwłaszcza wykazanych tytułem wykonawczym mogącym stanowić podstawę wszczęcia i prowadzenia w tym kierunku postępowania egzekucyjnego wobec dłużnika, w którym osoba trzecia musiałaby znosić jej prowadzenie, jak strona pozwana, z udziałem której został wydany wyrok uwzględniający powództwo oparte na tym przepisie (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 listopada 2017 roku, V ACa 217/17, LEX nr 2416066).

Jak wynika z poczynionych przez Sąd Okręgowy dodatkowych ustaleń faktycznych prawomocnym postanowieniem z dnia 24 marca 2016 roku (sygn. akt I Co 1081/12) wydanym w sprawie egzekucyjnej z wniosku wierzycieli: (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. z udziałem dłużnika W. O. o egzekucję świadczeń pieniężnych, prowadzonej przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Łowiczu M. C. pod sygn. akt: Km 1388/11 i Km 194/12 przy udziale nabywcy licytacyjnego Z. S., Sąd Rejonowy w Łowiczu Wydział I Cywilny przysądził na rzecz nabywcy Z. S., syna J. i T., niezabudowaną nieruchomość położoną w O., gmina B., oznaczoną jako działki nr (...) o łącznej powierzchni 2,0004 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w Łowiczu urządzona jest księga wieczysta nr (...), za cenę nabycia 62.000 zł, która została w całości uiszczona.

W tym stanie uwzględnienie powództwa opartego na art. 527 k.c. mija się z celem skargi pauliańskiej. Nie może bowiem doprowadzić do zaspokojenia wierzyciela w ramach egzekucji prowadzonej z nieruchomości stanowiącej przedmiot czynności dokonanej między dłużnikiem a osobą trzecią.

W ocenie Sądu Okręgowego z tej tylko przyczyny wniesiona apelacja zasługiwała na uwzględnienie i skutkowałą zamianą zaskarżonego wyroku w części, w której żądanie oparte na powołanym przepisie zostało uwzględnione oraz oddaleniem powództwa również w tej części. W tej sytuacji odnoszenie się do zarzutów wskazanych w apelacji jest zbędne.

Z tych względów Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony w punkcie 1. w ten sposób, że oddalił powództwo.

Uwzględnienie apelacji pozwanego w zakresie punktu 1. zaskarżonego wyroku – w ocenie Sądu Okręgowego – nie mogło jednak doprowadzić do zmiany rozstrzygnięcia o kosztach postępowania przed Sądem I instancji.

Zgodnie z treścią art. 103 § 1 k.p.c. niezależnie od wyniku sprawy sąd może włożyć na stronę lub interwenienta obowiązek zwrotu kosztów, wywołanych ich niesumiennym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem. Jak stanowi § 2 powołanego artykułu przepis § 1 dotyczy zwłaszcza kosztów powstałych wskutek uchylenia się od wyjaśnień lub złożenia wyjaśnień niezgodnych z prawdą, zatajenia lub opóźnionego powołania dowodów, a także oczywiście nieuzasadnionej odmowy poddania się mediacji.

Artykuł 103 k.p.c. wskazuje jako element winy niesumienność lub oczywiście niewłaściwe postępowanie. Nie ulega wątpliwości, że chodzi o postępowanie w procesie, a nie poza nim (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 1967 r., II PR 53/67, OSPiKA 1968, z. 6, poz. 120; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lipca 1971 r., II PZ 29/71, LEX nr 1672011). Uwzględnienie normy powyższego przepisu uzasadnione jest tylko w tej instancji, w której zachowanie strony było niesumienne lub oczywiście niewłaściwe (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2011 r., II PZ 15/11, LEX nr 1396409). Przyjmuje się, że unormowana w art. 103 k.p.c. zasada zawinięcia (dla jej zastosowania konieczne jest istnienie winy kwalifikowanej – niesumienności lub oczywiście niewłaściwego postępowania w toku procesu – por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 1951 r., C 423/51, OSNCK 1953, nr 1, poz. 21; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 1967 r., II PR 53/67, OSP 1968, z. 6, poz. 120), stanowi wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik procesu (art. 98 k.p.c.).

W przedmiotowej sprawie należy przypisać pozwanemu niesumiennosc i niewlasciwe postepowanie w trakcie procesu przed Sadem I instancji. W. O. w trakcie postepowania przed Sadem Rejonowym na zadnym jego etapie nie powolywala sie na fakt, ze wlasnosc nieruchomosci przeszla w postepowaniu egzekucyjnym na nabywce licytacyjnego. Takiej okolicznosci nie ujawnila, mimo, ze bylo jej doręczone postanowienie o przysadzeniu wlasnosc w dniu 30 marca 2016 roku, a wiec przed wytoczeniem powodztwa w niniejszej sprawie, a jednoczesnie jako prezes zarzadu pozwanej Spolki reprezentowala pozwanego w postepowaniu sadowym.

Z tych względow apelacja pozwanego w zakresie dotyczacym punktu 2. sentencji podlegala oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postepowania apelacyjnego Sad Okregowy orzekl na podstawie art. 103 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 10 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 2 pkt 6 rozporzadzenia Ministra Sprawiedliwosci z dnia 22 pazdziernika 2015 roku w sprawie oplac za czynnosci adwokackie (Dz. U. z 2015 roku, poz. 1800, ze zm.) w brzmieniu nadanym rozporzadzeniem Ministra Sprawiedliwosci z dnia 3 pazdziernika 2016 roku zmieniajacym rozporzadzenie w sprawie oplac za czynnosci adwokackiej (Dz. U. z 2016 roku, poz. 1668), ktore weszlo w zycie z dniem 27 pazdziernika 2016 roku i zasadzil od pozwanego na rzecz powoda kwote 2.700 zl tytulom zwrotu kosztow zastepstwa procesowego w postepowaniu apelacyjnym (wartosc przedmiotu zaskarzenia wynosila 55.211 zl).

W ocenie Sadu Okregowego nalezalo orzec o kosztach postepowania apelacyjnego na podstawie art. 103 k.p.c. z tych powodow, ktore zostaly wyzej podane, a nadto z tego względu, ze nawet w zlozonej apelacji strona pozwana nie ujawnila, ze w postepowaniu egzekucyjnym nabywca licytacyjny nabył nieruchomosc, co do ktorej zostala wniesiona skarga paulinska, powolujac sie na ten fakt dopiero na rozprawie apelacyjnej, co jest postepowaniem niesumiennym i w sposob oczywisty niewlasciwym.